

Borštnikov prstan 2002: Radko Polič

Obrazložitev

Ena najstarejših definicij igralca pove, da je igralec človek, ki si nadene masko. Božanska maska mu pomaga ustvariti tisto drugo, drugačno, imaginarno bitje, ki se spopade z realnostjo življenja. Z uvajanjem nerealnega sveta v trivialnost kolektivnega življenja postane igra izvorno izzivalna, subverzivna.

Radko Polič – Rac je igralec, ki ne potrebuje maske, pa vendar je najizrazitejša značilnost njegove igre provokativnost, subverzivnost. Rac stopa na oder kot povsem razgaljen in neskončno ranljiv človek, izroččen usodi, da se poigra z njim. Bori se z njo, trpi in propada. Nikoli ne popušča, njegov boj je strasten, brezkompromisen, izziva gledalčevo sočutje. Med ostrino in bolečino, ki zaznamujeta njegov boj s svetom, izriše Radko Polič številna kontrastna razpoloženja in občutja, s katerimi svojim odrskim likom oblikuje poteze modernega človeka, soočenega s protislovji sodobnega sveta. Poličeva igra je enkratna, samosvoja prav zaradi njegove sposobnosti, da razpre in znotraj upodabljanje usode suvereno preigra navidez izključujoče se skrajnosti. Ta značilni Racov način oblikovanja vloge pa ni shematičen, stereotipen. Vodi ga zanesljiv, morda nezaveden, a nezmotljiv občutek za oblikovanje celovite človeške usode. V veliki Poličevi interpretaciji naslovne vloge v Shakespearovi tragediji Rihard II. Andrej Inkret zapiše: »Ta podoba je sestavljena iz samih drobcev, ti drobci pa so z eno samo velikansko igralčevo kretnjo zvezani v en sam, razdejan, toda čudežno združen igralski stvor. /.../ To je človek, sestavljen iz samih skrajnosti, nemara kar nevrotično razpet med subjektivnim oboževanjem vseopredeljujoče /totalne/ oblastniške/kraljevske/ moči pa med grozo golega, brezumnega, revnega bitja ...«

Med slovenskimi igralci je Radko Polič – Rac najizrazitejši intuitivni igralec, ki ustvarja s pomočjo popolnega zlitja /empatije/ z dramsko osebo, ki jo predstavlja. Racova posebnost je, da se igri predaja scela, z vsem svojim bitjem, njegova igra je nedeljiva od njegove osebnosti.

V skoraj štirih desetletjih trajajoči igralski karieri je Radko Polič oblikoval blizu sto gledaliških in petdeset filmskih vlog. Večino dramskih vlog je ustvaril v slovenskem gledališču od Trsta in Nove Gorice preko vseh profesionalnih odrov Ljubljane do Celja in Maribora. Na odrih in na gledaliških festivalih nekdanje Jugoslavije je bil vselej iskan in cenjen igralec. S prvim velikim priznanjem strokovne kritike in občinstva ga je leta 1970 nagradilo Borštnikovo srečanje, sledila je nagrada Prešernovega sklada (1972), nato so se kar vrstile nagrade za filmske vloge ter nove Borštnikove nagrade (1979, 1981, 1988, 1991). Nagrajen je z dvema Sterijevima nagradama za igralsko stvaritev (1979 in 1982), sarajevski festival MES je njegovo igro ovenčal z Zlatim Iovorjevim vencem (1987). Prejel je Župančičevo nagrado (1991) in nagrado za najboljšo uprizoritev na Festivalu monodrame na Ptuj (2001).

S podelitvijo največjega slovenskega priznanja za igralsko umetnost – Boršnikovega prstana – nagradujemo umetniško ustvarjalnost dramskega igralca Radka Poliča. S svojimi izvirnimi, vselej sugestivnimi interpretacijami je odločilno prispeval k uspehu številnih krstnih uprizoritev slovenske dramatike. Ustvaril je Baltazarja v Hiengovi igri Osvajalec (1971/72), Vetrina v Hiengovi igri Izgubljeni sin (1974/75), Zorana v Jovanovičevi Osvoboditvi Skopja (1978/79), Murovčana v Zajčevem Vorancu (1979/80), Doktorja Poročevalca v Smoletovem dramoletu Zlata čeveljčka (1982/83), Pavla v dramatisaciji Kocbekovih novel Strah in pogum (1983/84), Wallensteina v Šeligovi Ani (1983/84), Diesla v Svetinovi drami Lepotica in zver (1984/85), Dedala v Jančarjevem Dedalusu (1987/88) in Nina v Svetinovem in Pandurjevem Babylonu (1995/96).

Krištof Kobar v subtilni interpretaciji Radka Poliča je igralsko bogatil Korunovo celjsko uprizoritev Cankarjevega Pohujšanja... (1975/76). Racov razgaljeni človek je osmisil v izrazu moderno predstavo Müllerjevega Cementa na odru ljubljanske Drame (1976/77 v režiji Ljubiše Ristića, v kateri je igral Ivagina. Bil je Ojdip v Korunovi uprizoritvi Sofoklovega Kralja Ojdipusa na odru Slovenskega stalnega gledališča v Trstu (1991/92), v Kralju Learu v režiji Dušana Jovanovića (1992/93) je ustvaril naslovno vlogo. Z ekspresivnimi igralskimi nastopi je zaznamoval Pandurjev triptih Božanska komedija (1992/93). Bil je igralsko suveren Julij Cezar v dubrovniški uprizoritvi istoimenske Shakespearove drame (1998), pa pretresljivi Norec v Kralju Learu.

Povsem izjemne, igralsko veličastne so Poličeve interpretacije Riharda v Shakespearovi tragediji Rihard II. v režiji Mileta Koruna (1978/79), nadalje interpretacija Jermana v Cankarjevih Hlapcih v režiji Mileta Koruna (1980/81) – slednja je Andrej Inkret | Andreja Inkreta izzvala, da je podrobno razčlenil igralčevo »bleščeco, naravnost srhljivo vlogo«. O Arnožu, junaku Jančarjeve drame Disident Arnož..., v Šedlbauerjevi režiji krstno uprizorjeni na odru ljubljanske Drame (1981/82), Inkret zapiše, da ga »Polič preigra do poslednjega blaznega roba, disidenta, ki je hotel več, kot je človeku dovoljeno hoteti«. O Verhovenskem v Jovanovičevi dvojni dramatisaciji Besov Dostojevskega (Slovensko mladinsko gledališče 1985/86) beremo: »Polič igra z naravnost magično energijo in – seveda – besom, da se njegov Verhovenski odkriva nenehno kot dvojnost svetnika, ki nepreračunljivo podreja vse svoji ekstatični (anarhični) veri, in sleparja, ki ne veruje v nič in je njegova misel do brezupa prazna. To je mojstrsko izpeljan lik velikega manipulatorja, ki ve, da bo nazadnje najbolj brezobzirno zmanipuliran sam,« ocenjuje Inkret.

Nov, igralsko razkošen je Poličev odziv na vlogo Rudija v krstni uprizoritvi Jovanovičeve igre Zid, jezero v avtorjevi režiji (1988/89). Inkret začenja analizo Poličeve igre z ugotovitvijo, da Radko Polič igra osrednjo moško figuro tako, da postane občutljivega gledalca za igralca skorajda strah. Poličev Rudi je najprej klinična psihološka študija, do največje možne mere individualizirana slika ponorelega, zakrknjenega in obenem popadljivega ljubosumneža. Njegovo mazohistično samouničevalsko preganjavico predstavlja igralec nepopustljivo konsekventno: igra eruptivno, brez distance, kakor da je ta mračni, navzven in navznoter razdejani Jovanovičev človek dejansko in zares on sam. Vendar je

nedvoumno tudi to, da ima Polič igro od začetka do konca pod nadzorom: nobena njegovih raztrganih kretenj, nevrastičnih grimas, razbitih hlastnih formulacij /.../ ni prepuščena naključju; to ni slepo igralsko predajanje figuri, nereflektiran zanos mimikrije, spontana improvizacija, ampak je vse trdno izoblikovano in tako premišljeno dozirano, da ni nikjer ničesar preveč in nikjer ničesar premalo. Vse je naravnost osupljivo stvarno in do kraja dosledno, a hkrati tudi razvidno – predelano v odrsko fikcijo«.

In nenazadnje: brez Radka Poliča bi zagotovo ne bilo igralsko povsem izjemnega teatra, ki ga je dala krstna uprizoritev Jovanovićeve igra Don Juan na psu v avtorjevi režiji (1990/91). Radko Polič je v tej predstavi »v živo, na odru, in na video posnetkih igral psihični razkroj junaka. Na odru gledamo čudaškega zanesenjaka, pol starca, pol otroka. Figuro fantasta, ujetnika minulih dni in samohotnega telesa, oblikuje Polič z mimiko, ki se nenehno spreletava med bebavostjo in lucidnostjo. Ta obraz je poln tesnobe in napetosti, kot da v nenehnem strahu prisluškuje nenadzorovanim silam, ki obvladujejo telo, pošiljajo vanj neobvladljive impulze, krotovičijo ude in jih poganjajo v groteskno igro osamosvojenih, od telesa ločenih ekstremitet. Kot kontrapunkt divjemu brstenju živčevja in mišic oblikuje Polič na video posnetkih natančno, intenzivno, do poslednjega vlakna skoncentrirano meditacijo – verigo srhljivih poskusov koordiniranja duha in telesa; bližnji posnetki beležijo razkroj telesnega in muko duha. Enkrat in na našem odru povsem nov martirij bitja, ki izgublja in zapušča svojo človeško podobo,« ocenjuje Jernej Novak.

Radko Polič – Rac je pred novim igralskim izzivom, veliko vlogo v Bernhardovi ugru Izboljševalec sveta, ki jo bo interpretiral na odru Slovenskega narodnega gledališča Drame v Ljubljani. Ne boš izboljšal sveta, Rac, toda verjamemo, da nas boš s svojo igro ranil, nas iz otopelosti prebudil v živo občutenje nujnosti boja in neizbežne bolečine.

Jernej Novak

Vir: Almanah 38. Borštnikovega srečanja; urednica Mateja Jančar, izdajatelj SNG Maribor, Maribor, oktober 2003